

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی
شورای عالی برنامه ریزی

مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس

دوره دکتری کلام

گروه علوم انسانی

مصوب سیصد و چهل و چهارمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی

مورخ: ۱۳۷۶/۴/۲۲

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری کلام

کمیته تخصصی :
گرایش :
کد رشته :

گروه : علوم انسانی
رشته : کلام
دوره : دکتری

شورای عالی برنامه ریزی در سیصد و چهل و چهارمین جلسه مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۲ بر اساس طرح دوره دکتری کلام که توسط گروه علوم انسانی شورای عالی برنامه ریزی تهیه شده و به تایید این گروه رسیده است، برنامه آموزشی این دوره را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) به شرح پیوست تصویب کرده و مقرر می‌دارد:

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری کلام از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت فرهنگ و آموزش عالی اداره می‌شوند.
ب: مؤسساتی که با اجازه رسمی وزارت فرهنگ و آموزش عالی و بر اساس قوانین، تأسیس می‌شوند و بنابراین تابع مصوبات شورای عالی برنامه ریزی می‌باشند.

ج: مؤسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می‌شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) از تاریخ ۱۳۷۶/۴/۲۲ کلیه دوره های آموزشی و برنامه‌های مشابه مؤسسات آموزشی در زمینه دوره دکتری کلام در همه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مذکور در ماده ۱ منسوخ می‌شوند و دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی یاد شده مطابق مقررات می‌توانند این دوره را دایر و برنامه جدید را اجرا نمایند.

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری کلام در سه فصل برای اجرا به وزارت فرهنگ و آموزش عالی ابلاغ می‌شود.

رأی صادره سیصد و چهل و چهارمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۲
در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری کلام

۱) برنامه آموزشی دوره دکتری کلام که از طرف گروه علوم انسانی
پیشنهاد شده بود، با اکثریت آراء به تصویب رسید.

۲) این برنامه از تاریخ تصویب قابل اجرا است.

رأی صادره سیصد و چهل و چهارمین جلسه شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۶/۴/۲۲ در مورد
برنامه آموزشی دکتری کلام صحیح است به مورد اجرا گذاشته شود.

دکتر مصطفی معین
وزیر فرهنگ و آموزش عالی

مورد تأیید است.

دکتر علی شریعتمداری
رئیس گروه علوم انسانی

رونوشت: به معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمایید.

دکتر سید محمدرکابزم نائینی
دبیر شورای عالی برنامه ریزی

فصل اوّل

مشخصات کلی

بسمه تعالی مقدمه

یکی از دانشهایی که در فرهنگهای دینی به نحو عام و در فرهنگ اسلامی به نحو خاص از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، علم کلام است که غرض و غایت آن در بادی امر فهم دین و تعمق در مفاهیم و اصول و مبادی آن و سپس دفاع از وحی در برابر معاندان و نیز پاسخ به شبهاتی است که از طرف آنان مطرح می‌شود. در کتاب مبین قرآن احتجاجات خداوند متعال و رسول اکرم صلی الله علیه و آله با کافران، مشرکان، اهل کتاب، قائلان به دهر و دیگران ثبت شده است. رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله نیز به سوالات و شبهاتی که منکران دین یا برخی از اهل کتاب مطرح می‌کردند پاسخ می‌داده است. با گسترش دین مبین اسلام، مسلمانان با پیروان ادیان دیگر مواجه شدند و مکتبهای کلامی در همان قرون اولیه اسلام بتدریج پدید آمد که کلام معتزلی، اشعری و شیعی از مهمترین آنهاست. با پیدایش کلام عقلی در قرن هفتم هجری علم کلام بتدریج در فلسفه جذب شد و هر چند فلسفه و حکمت اسلامی از آن بهره‌ها یافت دانش کلام بعنوان علمی مستقل، در مقایسه با گذشته دچار افول و انحطاط گردید.

عصر حاضر توجه خاص به این علم را اقتضا می‌کند. زیرا از یک سو با نزدیک شدن هر چه بیشتر فرهنگها، ادیان بار دیگر با هم مواجه شده‌اند و از سوی دیگر در دو سه قرن گذشته، در مغرب زمین متکلمان بزرگی در ادیان دیگر خاصه در مسیحیت و دین یهود پدید آمده‌اند و در علم کلام طرحی نو در افکنده‌اند و مسائل قدیم و نیز مسائل دیگری را که از مقتضیات زمان نشأت یافته است در قالبی نو به شکل «کلام جدید» ارائه کرده‌اند. از سوی دیگر علم جدید و فلسفه جدید که بنا به طبیعت خود غیر دینی است مسائل تازه‌ای را برای دین و متفکران دینی به وجود آورده است فلسفه دین هم مانند فلسفه علم به جای آن که متعرض پاسخگویی به مشکلات نظری دین شود، خود موجد شبهاتی شده است. شاید با نظر به همین ملاحظات بوده است که رهبر معظم انقلاب حفظه الله تعالی در سخنرانیهای خود کراراً به اهمیت علم کلام و ضرورت تدریس آن در حوزه‌ها و دانشگاهها اشاره فرموده‌اند.

گرایشها، تعداد واحدها و طول دوره:

با توجه به گستردگی علم کلام و تنوع مسائل آن، در تدوین برنامه دکتری این رشته پنج گرایش (گرایش کلام اسلامی، گرایش فلسفه دین و مسائل جدید کلامی، گرایش یهود و مسیحیت، گرایش ادیان ابراهیمی، گرایش کلام تطبیقی) در نظر گرفته شده است. داوطلبان پس از موفقیت در امتحان ورودی و

گذراندن بیست واحد دروس اصلی که تفصیل آن در برنامه ضمیمه ذکر شده است، یکی از پنج گرایش نامبرده را انتخاب می‌کنند و ده واحد دروس مشروحه آن گرایش را می‌گذرانند و سپس با نوشتن یک رساله دکتری (به ارزش ۲۰ واحد) موفق به اخذ درجه دکتری در رشته کلام با یکی از گرایشهای پنجگانه می‌گردند. امید آن که به فضل و عنایت حضرت باری، تأسیس این رشته بتواند موجب اعلاای کلمه اسلام و اعتلای فرهنگ اسلامی گردد.

طول دوره دکتری «کلام» در گرایشهای یاد شده نیز بر اساس برنامه‌ها و آیین نامه‌های مصوب شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی شامل دو مرحله آموزشی و پژوهشی است که طبق برنامه‌های مصوب اجرا خواهد شد.

تبصره: تعداد واحدهای جبرانی زبان انگلیسی حداقل ۸ واحد خواهد بود. دانشجویانی که قبلاً آمادگی لازم را به دست آورده باشند، ملزم به گذراندن واحدهای جبرانی نخواهند بود و صرفاً در آزمون ارزشیابی و نهایی آن شرکت خواهند نمود.

شرایط پذیرش: کلیه فارغ التحصیلان دوره‌های کارشناسی ارشد مدرسی الهیات و معارف اسلامی، فلسفه و کلام اسلامی و دوره‌های مشابه به تشخیص گروه آموزش می‌توانند در آزمون اختصاصی این رشته شرکت نمایند.

تبصره: در صورت قبولی داوطلبان در آزمون ورودی و پذیرش آنان بنا به ضرورت و تشخیص گروه آموزش، ملزم به گذراندن تعدادی واحد آموزشی به عنوان واحدهای جبرانی خواهند بود.

ضرایب امتحانی و مواد آزمون ورودی:

۱) آزمون عمومی: الف) زبان عربی با ضریب ۳ در سطح فهم و ترجمه متون تخصصی عربی به فارسی و بالعکس و اعراب گذاری.

ب) زبان انگلیسی با ضریب ۴ در سطح فهم و ترجمه متون تخصصی انگلیسی.

۲) آزمون تخصصی: شامل مباحث کلام اسلامی، کلام جدید و آشنایی با ادیان با ضریب ۴.

فصل دوّم

جداول دروس

صفحه	تعداد واحد	فهرست کلی دروس اصلی رشته «کلام» - دوره دکتری
۹	۴ واحد	۱- مبانی فلسفی علم کلام (دقیق الکلام ۱ و ۲)
۱۰	۶ واحد	۲- کلام اسلامی (۱ و ۲ و ۳)
۱۲	۲ واحد	۳- الهیات مسیحی
۱۳	۲ واحد	۴- استنباطهای کلامی و فلسفی از قرآن و حدیث (۱ و ۲)
۱۴	۴ واحد	۵- فلسفه دین (۱ و ۲)
۱۵	۲ واحد	۶- آشنایی اجمالی با سایر ادیان
	۲۰	جمع واحدها

تعداد واحدهای دوره دکتری کلام	
۲۰ واحد	دروس اصلی
۱۰ واحد	دروس تخصصی
۲۰ واحد	رساله دکتری
۵۰ واحد	مجموع واحدها

فهرست کلی دروس گرایشهای تخصصی دوره دکتری کلام

گرایش کلام اسلامی	تاریخ کلام اسلامی ۱ و ۲ کلام اسلامی ۴ و ۵ و ۶	۴ واحد ۶ واحد	۱۶ و ۱۷ ۱۸
	مجموع واحدها	۱۰ واحد	
گرایش فلسفه دین و مسائل جدید کلامی	دین شناسی ۱ و ۲ و ۳ معرفت شناسی دینی فلسفه دین ۳	۶ واحد ۲ واحد ۲ واحد	۱۹-۲۲ ۲۳ ۲۴
	مجموع واحدها	۱۰ واحد	
گرایش یهود و مسیحیت	الهیات یهودی (قدیم و جدید) الهیات قدیم مسیحی الهیات جدید مسیحی ۱ و ۲ الهیات تطبیقی (اسلام و یهود و مسیحیت)	۲ واحد ۲ واحد ۴ واحد ۲ واحد	۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸
	مجموع واحدها	۱۰ واحد	
گرایش ادیان غیر ابراهیمی	ادیان هند ۱ و ۲ ادیان چین ادیان ایران باستان الهیات تطبیقی (اسلام و ادیان غیر ابراهیمی)	۴ واحد ۲ واحد ۲ واحد ۲ واحد	۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۳
	مجموع واحدها	۱۰ واحد	

گرایشهای تخصصی دوره دکتری کلام

۲ واحد	الهیات تطبیقی ۱ (اسلام و ادیان ایران باستان)	گرایش کلام تطبیقی
۲ واحد	الهیات تطبیقی ۲ (اسلام و ادیان هند و بودائی)	
۲ واحد	الهیات تطبیقی ۳ (اسلام و دین یهود)	
۲ واحد	الهیات تطبیقی ۴ (اسلام و مسیحیت قدیم و جدید)	
۲ واحد	الهیات تطبیقی ۵ (اسلام و ادیان خاور دور)	
۱۰ واحد	مجموع واحدها	

فصل سوّم

سر فصل دروس

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری رشته «کلام»

نام درس	مبانی فلسفی علم کلام (دقیق الکلام) ۱ و ۲
تعداد واحد	۴
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت عمیق و تحقیقی مباحث فلسفی متکلمین و مقایسه تحلیلی آن با آراء فیلسوفان اسلامی در این مباحث
منابع اصلی	تجرید الاعتقاد (خواجه نصیر طوسی) و شروح مهم آن - موافق (ایجی) و شروح مهم آن شرح اصول خمس (قاضی عبدالجبار)
منابع فرعی	تلخیص المحصل (خواجه نصیر طوسی) - شرح مقاصد (تفتازانی) - ارشاد الطالبین (مقداد السیوری) - مباحث المشرقیه (فخر رازی) - الفصل (ابن حزم) - انوار الملکوت (علامه حلی) - شرح منظومه (سبزواری) - بخش امور عامه و جواهر و اعراض
سرفصل	بررسی مباحث مهم فلسفی به ویژه مسائل مربوط به: وجود و عدم و واسطه میان این دو - وجود ذهنی - معدوم و مسائل آن - مواد ثلاث - علیت و مسائل مهم مربوط به ان (مانند: اقسام علت، مناط احتیاج به علت، ضرورت علی و معلولی، سنخیت علت و معلول و ...) - قاعده الواحد - حرکت و سکون - جسم و هیولی و صورت - مجردات (عقل و نفس) - تجرد نفس و رابطه نفس و بدن

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری رشته «کلام»

نام درس	کلام اسلامی (۱ و ۲ و ۳)
تعداد واحد	۶
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	مقایسه آراء کلامی فرقه‌های مهم (خصوصاً سه فرقه: شیعه، معتزله، اشاعره) و نقد و بررسی تحقیقی دقیق این آراء
منابع	در درس کلام اسلامی، باید متون و منابع مهم و اصلی کلام اسلامی مورد مراجعه و تحقیق قرار گیرد. اهم این متون و آثار برای این درس عبارتند از:
منابع اصلی	تمهید الاصول (شیخ طوسی) - موافق (ایچی) و شروح آن - شرح اصول خمسه (قاضی عبدالجبار) - مبدأ و معاد (ملاصدرا) - شرح منظومه (سبزواری)
منابع فرعی	تجريد الاعتقاد (خواجه نصیر طوسی) و شروح آن - «المغنی» (قاضی عبدالجبار) - «شرح مقاصد» و «شرح عقاید نسفیه» (فتنازانی) - آثار فخر رازی (تفسیر کبیر - المطالب العالیه - المباحث المشرقیه - المحصل و ...) - نقد المحصل (خواجه نصیر طوسی) - مقالات الاسلامیین (ابوالحسن اشعری) - الفصل (ابن حزم) و ...
سر فصل	در این درس، مباحث مهم مربوط به خداشناسی، نبوت، امامت و معاد باید به صورت مقایسه‌ای و تحقیقی مورد تحلیل و ارزیابی قرار گیرد. در کلام اسلامی ۱، مباحث خداشناسی و در کلام اسلامی ۲، نبوت و امامت و در کلام اسلامی ۳، مبحث معاد ارائه می‌گردد. رئوس اصلی این مباحث بدین شرح است: خداشناسی: جایگاه عقل و نقش آن در درك و اثبات مباحث اعتقادی به ویژه در الهیات، اثبات وجود خدا و مسائل مربوط به ذات خدا - اسماء و صفات و فرق آنها با یکدیگر - توفیقی بودن اسماء الله - اقسام صفات و رابطه آنها با ذات الهی، اثبات صفات - بررسی برخی از صفات مهم ثبوتی و سلبی (اراده - علم - کلام نفسی و لفظی و مسئله حدوث و قدم کلام الهی -

<p>رؤیت خدا و ... مسأله حدوث و قدم جهان - حسن و قبح افعال - خدا و رعایت حسن و قبح - قدرت خدا بر قبیح - مسئله عدل و ظلم - عمومیت قدرت و اراده الهی - اقسام افعال - خلق افعال - نظریه کسب - استطاعت - قضاء و قدر - بلاه - هدایت و ضلالت - معلل بودن افعال الله به اغراض - قاعده لطف - رعایت اصلح - تکلیف - آلام و اعواض - تکلیف ما لا یطاق نبوت:</p> <p>نبوت عامه: تعریف نبی و رسول و فرق آنها با یکدیگر - حسن و وجوب بعثت - اثبات نبوت عامه - طرق شناخت انبیاء واقعی - معجزات - کرامات و خوارق عادات - علم غیب - مقام انبیاء - نسخ شرایع - عصمت و علم انبیاء - سایر صفات مهم انبیاء</p> <p>نبوت خاصه: اثبات نبوت خاصه - اعجاز قرآن و وجوه آن - خاتمیت امامت:</p> <p>تعریف امام - نصب امام - شرائط و صفات امام - علم و عصمت و افضلیت امام - طرق انتخاب و تثبیت امام (نص، شورا، بیعت و ...)</p> <p>مهدویت و غیبت - مسئله عدالت و تنزیه صحابه - مسئله اطاعت از حاکمان جور</p> <p>معاد:</p> <p>تعریف معاد - امکان و تحقق معاد - مسئله اعاده معدوم - کیفیت اعدام موجودات - حقیقت انسان - پرزخ و عالم قبر - معاد جسمانی و شبهات آن - رجعت - تناسخ - توبه - میزان - حساب شهادت اعضا - عفو - احباط و تکفیر - نظریه موازنه - وعد و وعید - شفاعت - صراط - ثواب و عقاب - بهشت و دوزخ - خلود - ایمان و کفر - مرتکب کبیره - امر به معروف و نهی از منکر - تقیه</p>	<p>ادامه سرفصل</p>
---	------------------------

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری رشته «کلام»

نام درس	الهیات مسیحی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت تحقیقی و عمیق تر آراء دینی و کلامی در دین مسیح و شرح و تفسیر انجیل (عهد جدید)
منابع	<p>۱۱- کتاب مقدس (عهدین) و شروح و تفسیر آن</p> <p>1 - The Catholica Encyclopedia</p> <p>2 - Principles of Christian Theology (John Macquarrie)</p> <p>3 - Elements of Christian philosophy (E. Gilson)</p> <p>4 - The philosophy of the Church Fathers (H.A. Wolfson)</p> <p>5 - History of Christian Thought (P.Tillich)</p> <p>6 - Early Christian Doctrine (J.N.D. Kelly)</p> <p>7 - The Truine God (E.G.Fortman)</p> <p>8 - Christian spirituality</p> <p>9 - Theology and philosophy in the 12 th Century (L.O.Nielsen)</p> <p>۱۰ - مقالات مربوط به مسیحیت از: دائرة المعارف دین (الیاده) و دائرة المعارف دین و اخلاق (هیستینگز)</p>
سرفصل	<p>ذات و صفات خدا - تثلیث و تفسیرهای مختلف آن - اقانیم ثلاثه و رابطه آنها با ذات الوهی و بایکدیگر - تفسیر فلسفی و عرفانی از نسبت اقانیم با یکدیگر - مسیح شناسی و مسئله تجسد - مسئله منجی در آئین مسیح - مجرد نفس و بقاء آن - برزخ و معاد - عبارات کلامی و اعتقادی در عهد جدید و تفاسیر آن - نظریه کلیسا - بررسی تحلیلی اناجیل چهارگانه</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری رشته «کلام»

نام درس	استنباطهای فلسفی و کلامی از قرآن و حدیث (۱ و ۲)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت و بررسی و تحقیق پیرامون مباحث مهم فلسفی و کلامی در قرآن و حدیث (به ویژه در الهیات)
منابع	تفاسیر مهم کلامی و فلسفی قرآن مجید (به ویژه تفسیر المیزان، علامه طباطبائی - تفسیر کبیر فخر رازی - تفسیر کشاف زمخشری - تفسیر ملاصدرا - ...) شرح اصول کافی (ملاصدرا) - شرح قاضی سعید قمی از توحید صدوق - شروح نهج البلاغه (شرح ابن میثم و شرح ابن ابی الحدید) - احتجاجات طبرسی - علی و فلسفه الهی (علامه طباطبائی) - علی ابن موسی الرضا <small>علیه السلام</small> و الفسلفة الالهیه (جوادی آملی).
سرفصل	گزیده آیاتی از قرآن کریم و روایاتی از متون حدیثی مذکور که با مباحث فلسفی و کلامی ارتباط نزدیک دارد و مراجعه به منابع مذکور در شرح و تفسیر آنها (اهم این مباحث در سرفصل دروس مربوط به کلام اسلامی آمده است. در بین این مباحث، مسائل مربوط به خداشناسی و جبر و اختیار، اولویت دارد).

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری رشته «کلام»

نام درس	فلسفه دین ۱ و ۲
تعداد واحد	۴
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	بررسی تحلیلی و تحقیقی مباحث مهمی که در فلسفه دین مطرح شده است.
منابع	<p>1 - Classical and Contemporary Readings in the philosophy of Religion (John. Hick)</p> <p>2 - Philosophy of Religion (W.L.Rowe and W.J.Wainwright)</p> <p>3 - Philosophy of Religion (pojman)</p> <p>4 - The Problem of Evil (Ed: M.M.ADAMS and R.M ADAMS).</p> <p>5 - God and Evil: Readings on the Theological Problem of Evil (Nelson Pike)</p> <p>6 - Readings in the philosophy of Religion (Baruch. A. Brody)</p>
سرفصل	<p>شناخت مکاتب و دیدگاههای مختلف در فلسفه دین (استاد بایستی، یک واحد از این درس را به این بخش و سه واحد دیگر را به مباحث بعدی اختصاص دهد).</p> <p>تعریف فلسفه دین و موضوع و مسائل آن - مقایسه فلسفه دین و کلام جدید - مفاهیم و تعاریف مربوط به خدا و صفات او - نقد بررسی و ارزیابی دلایل اثبات وجود خدا - علم و قدرت الهی و بررسی شبهات مربوط به آن - عدل الهی و مسئله شرور - جاودانگی و بقاء روح و مسئله مرگ - نقش و تأثیر پاراسایکولوژی (فرارواشناسی) در اثبات وجود و بقاء روح - معجزات و خوارق عادات - علم و دین - رابطه عقل و وحی - زبان دین - معنا داری و آزمون پذیری مفاهیم و قضایای دینی - تعدد ادیان - گفتگوی میان ادیان - دین و مقتضیات زمان - فطرت</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام»

نام درس	آشنایی اجمالی با سایر ادیان
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
هدف	آشنایی اجمالی با ادیان دیگر (غیر از اسلام و مسیحیت)
منابع	our Religions World spirituality series (24 Vol). M.Eliade مقالات ادیان مختلف در دایرة المعارف Huston Smith. The Religious of Mankind Ninian smart The Religious Experience of Mankind
سر فصل	آشنائی با کتب مقدس ادیان مذکور و تطور اصول عقاید در آنها

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش کلام اسلامی

نام درس	تاریخ کلام اسلامی ۱ (از ابتدا تا خواجه نصیر طوسی)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت عمیق و تحقیقی سیر تاریخی کلام اسلامی و بزرگان آن و معرفی آثار و آرا خاص هر یک از آنان از ابتدا تا زمان خواجه نصیر طوسی
منابع	ملل و نحل (شهرستانی) - تاریخ علم کلام (شبلی نعمانی) - تاریخ علم کلام (فان اس) الفرق بین الفرق (بغدادی) - الفصل (ابن حزم) - فرق الشیعه (نویختی)
	تاریخ علم کلام در ایران و جهان اسلام (علی اصغر حلبی) - فلسفه و کلام اسلامی (مونتگری وات - ترجمه عزتی) بحوث فی الملل و النحل (جعفر سبحانی) - تاریخ المذاهب الاسلامیه (محمد ابوزهره) - مذاهب الاسلامیین (بدوی) - ضحی الاسلام ج ۳ (احمد امین) - نشأة الفکر الفلسفی فی الاسلام (نشار)
سرفصل	علل و نحوه تکون کلام اسلامی - نظر پیامبر اکرم ﷺ و ائمه معصومین علیهم السلام درباره کلام، متکلمین و فرقه‌های کلامی - مناظرات و احتجاجات معصومین علیهم السلام با دانشمندان ادیان و فرقه‌های مسائلی کلامی و عقیدتی - معرفی متکلمین بزرگ اسلامی از ابتدا تا زمان خواجه نصیر طوسی و آثار و روش کلامی و عقاید خاص هر یک از آنان - معرفی فرقه‌های فرعی منشعب شده از فرقه‌های اصلی کلامی، نحوه پیدایش و عقاید خاص هر یک از آنها

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش کلام اسلامی

نام درس	تاریخ کلام اسلامی ۲ (از خواجه نصیر طوسی تا زمان حاضر)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	
هدف	شناخت عمیق و تحقیقی سیر تاریخی کلام اسلامی و بزرگان آن و معرفی آثار و آراء خاص هر یک از آنان از خواجه نصیر طوسی تا زمان حاضر
منابع	تاریخ علم کلام (شبلی نعمانی) - نشأة الفكر الفلسفی فی الاسلام (سامی نشأز) - شروح تجرید - شرح المواقف و تعلیقات آن - شرح المقاصد و تعلیقات آن - المراجعات (شرف الدین)
	نصیر الدین طوسی (هانی فرحات) بحوث فی الملل و النحل (جعفر سبحانی)
سرفصل	معرفی کامل شخصیت و آثار و آراء خاص کلامی و فلسفی خواجه نصیر طوسی و نقش وی در تحول کلام شیعی و تأثیر آن بر کلام و متکلمین اهل سنت - معرفی متکلمین بزرگ اسلامی بعد از خواجه نصیر طوسی تا زمان حاضر و آثار و روش کلامی و عقاید خاص هر یک از آنان - وضعیت کلام اسلامی در عصر حاضر و تأثیر و نافر آن نسبت به مسائل جدید کلامی

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش کلام اسلامی

نام درس	کلام اسلامی ۴ و ۵ و ۶
تعداد واحد	۳×۲=۶
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت تخصصی و عمیق و تحقیقی موضوعات و مسائل کلام اسلامی از دیدگاه فرقه‌های مهم کلامی و نقد و بررسی فلسفی و کلامی آنها
منابع	در این درس علاوه بر متون و منابع اصلی و فرعی که در دروس کلام اسلامی ۱ تا ۳ معرفی شده است، به آن دسته از متون مهم فلسفه اسلامی نیز که در آنها مباحث کلامی و اعتقادی بسیاری وجود دارد، باید مراجعه شود و مبحث به صورت تطبیقی بین فلسفه و کلام، بررسی و تحلیل گردد مانند اسفار ملاصدرا. همچنین در این درس باید به آثار مهمی که در غرب درباره کلام اسلامی نگاشته شده است مراجعه گردد و این آثار مورد نقد و بررسی قرار می‌گیرد مانند تاریخ علم کلام (فان‌اس) - فلسفه علم کلام (وولفسن - ترجمه احمد آرام) - و نیز سایر آثار فان‌اس و وولفسن و مادلونگ درباره کلام اسلامی - دائرة المعارف‌های: دین (الیاده) - دین و اخلاق (هیستینگز) - اسلام (چاپ: بریل) - [عناوین: اسلام، کلام، قرآن، محمد - امامت...] «العقیده و الشریعة» و «دراسات فی الاسلام» و «مذاهب التفسیر الاسلامی» (گلدزیهر)

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - فلسفه دین

 دین شناسی ۱	نام درس
۲	تعداد واحد
نظری	نوع واحد
ندارد	پیش نیاز
شناخت تحقیقی و تحلیل و ارزیابی معنا و مفهوم دین و مبانی آن از دیدگاه متفکران اسلام و غرب	هدف
دین پژوهی (الباده - ترجمه خرمشاهی) - عقل و وحی در قرون وسطی (زیلسون - ترجمه پازوکی) 20th century Religious Thought (J.Macquarie) systematic Theology (P.Tillich) [۱ - فصل عقل و وحی] Philosophy of Religion (W.L.Rowe) Readings in philosophy of Religion (Brody, Baruch)	منابع
تعریف دین - زبان دین - روش تحقیق در ادیان - معنا داری و تحقیق پذیری گزاره‌های دینی - عقل و وحی - ایمان	سرفصل

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش فلسفه دین

نام درس	دین شناسی ۲
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	
هدف	شناخت رابطه دین با سایر ابعاد معرفتی و اجتماعی انسان
منابع	دین و فرهنگ (الیاده) - دین پژوهی (الیاده - ترجمه خرمشاهی) - مجموعه آثار علامه طباطبائی و استاد مطهری (آثار مربوط به عناوین سرفصل) Philosophy of Religion(W.L.Rowe) An Interpretation of Religion(John Hick) Problems of Religious Pluralism (John Hick) Systematic Theology (Part 2)
سرفصل	دین و فلسفه - دین و عرفان - علم و دین - دین و اخلاق - دین و هنر - دین و اجتماعیات - دین و سیاست - دین و مقتضیات زمان - تعدد ادیان - دین و انسان شناسی (به ویژه آثار تیلور و فریزر)

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته کلام - گرایش فلسفه دین

نام درس	دین شناسی ۳
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت تلفیقی های مختلف از دین (روانشناختی، جامعه شناسی، پدیدارشناختی، پراگماتیستی، تاریخی) و تحلیل و ارزیابی آنها
منابع	<p>مقالات مربوط به عناوین و موضوعات روانشناسی و جامعه شناسی دین از: دائرة المعارف دین (البیاده) و دائرة المعارف دین و اخلاق (هیستینگز) - به طور کلی در این درس، آثار یونگ، فروم، فروید، دورکهایم و ماکس وبر و کنت و غیره از اهمیت خاصی برخوردار است و باید به عنوان منابع این درس مورد تحقیق و بررسی قرار گیرد.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- Psychology and Religion (C.Jung) 2- The varieties of Religious Experience (W.James) 3- Escape from Freedom (E. Fromm) 4- Psychoanalysis and the Protestant Ethic (M.Weber) 5- The Future of an usion (S.Freud) 6- Rethinking Religion ۶- آثار میرجا البیاده، به ویژه: دائرة المعارف دین ۷- دین پژوهی (البیاده - ترجمه بهالدین خرمشاهی) 8- The Idea of the Holy (R.otto) 9- The Science of Religion and the Sociology of Knowledge (Ninian Smart) 10- Religion, philosophy and psychical Research (C.D.Broad) 11- Religion in Essence and Manifestation (G.V.Leeuw)

12- patterns in Comparative Religion, Sacred and profane(M.Eliade)	
<p>رابطه روانشناسی عمومی و روانشناسی دین - تعریف و تاریخچه روانشناسی دین و معرفی بزرگان آن و بررسی آراء آنها - روانشناسی و مفاهیم اساسی دینی (خدا، روح، وحی ...) روانشناسی و تجارب دینی و عرفانی - دین و شخصیت - دین و نابسامانیهای روحی و روانی - دین و روان درمانی و ...</p> <p>فرق جامعه‌شناسی عمومی و جامعه‌شناسی دینی - قلمرو و موضوع جامعه‌شناسی دین - روش مطالعه در جامعه‌شناسی دین - بنیادهای اجتماعی حیات دینی - بررسی آراء جامعه‌شناسان بزرگ (کنت، دورکهم، ماکس وبر و...) در باب دین - دین در جوامع ابتدائی و جدید - تأثیر و تأثر متقابل میان دین و نهادها و تحولات اجتماعی و...</p> <p>پدیدارشناسی فلسفی (هوسرل و ...) تاریخچه و روش پدیدارشناسی دین و معرفی بزرگان آن مانند «الباده» و «اتو» - دین به عنوان امر ماهوی (پدیداری) - ظهور پدیدار دین در ادیان مختلف - نقد و تفسیر و تأویل و تحویل (reduction) دین بر حسب علوم انسانی - روش هرمنوتیک در دین‌شناسی - مفهوم امر قدسی (The Holy) - مقدس و غیرمقدس (Sacred and Profane) - پدیدارشناسی آداب و مناسک دینی - نمادهای دینی - تحلیل ساختاری مکان قدسی، زمان قدسی و تاریخ مقدس.</p>	سرفصل

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش فلسفه دین

نام درس	معرفت شناسی دینی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	معرفی و بررسی دیدگاههای مهم متقدم و متأخر درباره چگونگی وصول به حقائق دینی
منابع	<p>1- The Idea of the Holy (Rotto)</p> <p>2- On the Eternal in Man (M.Scheler)</p> <p>3- The Epistemology of Religious Experience (K.Yandell)</p> <p>4- Belief in GOD: The Epistemology of Religious Experience (G.Mavrdodes)</p> <p>5- Classical Approach to the Study of Religion: Aims, Methods and Theories of Research (Jacques Waardenburg)</p> <p>6- W.C.Chittick: The Sufi Path of Knowledge</p> <p>۷- روئت ماه در آسمان (نصرالله پور جوادی)</p> <p>8- S.H.Nasr.Knowledge and The Sacred</p> <p>9- Haeri Yazdi, Knowledge by Presence</p> <p>همچنین در بخش مربوط به «شناخت روش اندیشمندان اسلامی در وصول به معرفت دینی، باید با آثار و مباحثی از آنان در این زمینه، مراجعه شود، مانند مقامات العارفین (ابن سینا)، المنقذ من الضلال (غزالی)، شرح اصول کافی، کتاب العقل و الجهل (ملاصدرا)، علامه مجلسی، مبحث «نظر» از متون کلامی اسلامی (مانند شرح مواقف و ...)، بخشهای مناسب از «فتوحات مکیه» (ابن عربی) و نیز مثنوی مولوی و شروح مهم آن در باب نقش عقل و دل در رسیدن به حقیقت.</p>
سرفصل	<p>شناخت عقلی و باور دینی - زبان خاص معرفت دینی - تبیین غیرشناختی باور دینی - تجربیات شهودی و باور دینی - نظریه جاودان خرد - روش وصول به معرفت و حقائق دینی از دیدگاه فلاسفه و عرفا و متکلمین اسلامی و نقش عقل، تزکیه نفس و شهود در این زمینه.</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش فلسفه دین

نام درس	فلسفه دین ۳
تعداد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	
هدف	تحلیل و ارزیابی دقیق تر و عمیق تر دلایل اثبات وجود خدا و مباحث مربوط به صفات الهی و نقد و بررسی شبهاتی که در این زمینه مطرح شده است.
منابع	<p>در این درس، علاوه بر منابعی که در دروس فلسفه دین ۱ و ۲ آمده است، منابع ذیل نیز باید مورد استفاده قرار گیرد:</p> <p>Contemporary Perspectives on Religious Epistemology (Ed: Geivett and Sweetman)</p> <p>Contemporary Philosophy of Religion (Ed: Cahn and Shatz)</p> <p>Evil and the God of Love (John Hick)</p> <p>God, Foreknowledge and Freedom (Ed: J.M. Fischer)</p> <p>Kung: Does God Exist</p> <p>Philosophy of Religion (W.L. Rowe)</p> <p>The Concept of GOD (Ed: T.V. Morris)</p> <p>The Philosophy of Religion (Ed: B. Mitchell)</p> <p>The Interpretation of Religion (John Hick)</p> <p>Arguments for the Existence of God (John Hick)</p> <p>Ontological Proof for the Existence for God (John Hick)</p> <p>Ontological Proof (An Anthology)</p> <p>Cosmological Argument (An Anthology)</p>
سرفصل	<p>تعریف و معنا و مفهوم واژه «خدا» - بررسی اعتبار ادله مهم اثبات وجود خدا از نظر متفکران اسلام و غرب - معنای صفات الهی و نحوه انتساب آنها به خدا - بررسی صفات مهم الهی (از قبیل علم و قدرت و وحدت و ...) و شبهاتی که در این بحث مطرح شده است. بررسی مسأله شرور و رابطه آن با عدل الهی</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام»

نام درس	الهیات یهودی (قدیم و جدید)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت کاملتر و تحقیقی آراء دینی و کلامی در دین یهود و شرح و تفسیر تورات (عهد قدیم)
منابع	<p>۱- عهد قدیم (تورات)</p> <p>2- Encyclopedia Judaica</p> <p>3- Jewish Spirituality</p> <p>4- Philo (Leob Classical Library) = مجموعه آثار فیلون</p> <p>5- Philo (H.A.Wolfson)</p> <p>6- Crescas Criticism of Aristotlés Philosophy (H.A.Wolfson)</p> <p>7- History of Jewish Philosophy in the Middle Ages (Sirat)</p> <p>8- The Essential Philo (Ed: N.N. GLATZER)</p> <p>9- History of Islamic Philosophy (Ed. by S.H. Nasr and O. Leaman)</p> <p>۹- مقالات مربوط به دین یهود از دائرة المعارفهای: دین (الیاده) و دین و اخلاق (هیستینگز)</p> <p>10- history of Jewish phil. (Routledge)</p> <p>۱۰- دلالة الحائرين (ابن میمون)</p>
سرفصل	آفرینش جهان - خلق از عدم - مفهوم نبوت - شریعت - منجی یهودیان در کتب متأخر تا ظهور مسیح - کابالا و عرفان یهود پس از تبعید یهودیان به بابل در قرن ۶ ق. م و دوره سیطره یونان و روم - کلام یهود در تلمود - کلام یهود در قرون وسطی - موسی بن میمون - کلام یهود در دوران جدید - صهیونیسم - متکلمان قدیم و جدید یهود و آثار و آراء خاص آنان.

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام»

نام درس	الهیات قدیم مسیحی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت تحقیقی و عمیق تر آراء دینی و کلامی در دوره قدیم در دین مسیح و شرح و تفسیر انجیل (عهد جدید)
منابع	<p>۱- کتاب مقدس (عهدین) و شروح و تفسیر آن</p> <p>2-The Catholica Encyclopedia</p> <p>3- Principles of Christian Theology (John Macquarrie)</p> <p>4- Elements of Christian Philosophy (E.Gilson)</p> <p>5- The Philosophy of the Church Fathers (H.A.Wolfson)</p> <p>6- History of Christian Thought (P.Tillich)</p> <p>7- Early Christian Doctrine (J.N.D.Kelly)</p> <p>8- The Truine God (E.G.Fortman)</p> <p>9- Christian Spirituality</p> <p>10- Theology and Philosophy in the 12th Century (L.O.Nielson)</p> <p>11- Readings in Christian Theology</p> <p>۱۲- مقالات مربوط به مسیحیت از دائرة المعارف دین (الیاده) و دائرة المعارف دین و اخلاق (هیستینگر)</p> <p>۱۳- روح فلسفه قرون وسطی (ژیلسون)</p>
سرفصل	ذات و صفات خدا - تثلیث و تفسیرهای مختلف آن - اقانیم ثلاثه و رابطه آنها با ذات الوهی و با یکدیگر - تفسیر فلسفی و عرفانی از نسبت اقانیم با یکدیگر - مسیح شناسی و مسئله تجسد - مسئله منجی در آئین مسیح - مجرد نفس و بقاء آن - برزخ و معاد - عبارات کلامی و اعتقادی در عهد جدید و تفاسیر آن - نظریه کلیسا - مسأله گناه اولیه - لطف

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکترای - رشته «کلام»

نام درس	الهیات جدید مسیحی (۲ و ۱)
تعداد واحد	۴
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت تحقیقی الهیات و دیدگاه متکلمان جدید مسیحی و تفسیر و نگرش آنان نسبت به مباحث دینی و اعتقادی
	<p>۱- آثار متکلمان جدیدی که در سرفصل از آنها نامبرده شده است.</p> <p>2- The Modern Theologians(2 Vol.) (Ed:D.F.Ford)</p> <p>3- 20th Century Religious Thought (John Macquarie)</p> <p>4- 19th Century Religious Thought</p> <p>الهیات پروتستان (هوردرن - ترجمه میکائیلیان).</p> <p>6- The Warfare of Theology and Science (2 Vol.)</p> <p>7- Elements of Christian Theology (Macquarie)</p> <p>8- Systematic Theology (P.Tillich)</p>
سرفصل	<p>تأویل کتاب مقدس - عیسای تاریخی و عیسای دینی - نقد تاریخی کتاب مقدس - راست دینی جدید (نئو ارتدوکسی) - الهیات سیستماتیک - الهیات وجود خاص انسانی (اگزیستانس) - الهیات وجودی (بولتمان) - الهیات تومائی نو - الهیات آزادی بخش - الهیات دیالکتیکی - الهیات کلمه الله (بارت و بون هافر) - الهیات و سکولاریسم - الهیات و مدرنیسم - علم جدید و الهیات - تفاسیر طبیعت انگارانه دین - الهیات امید (پاننبرگ) - اسطوره زدائی در دین - بطور کلی در این درس باید آراء و دیدگاه متکلمان جدید مسیحی (مانند: تیلیخ، بولتمان، بارت، بوهر، بون هافر، پاننبرگ، کونگ و ...) و تفسیر خاص آنان از کتاب مقدس و عقاید دینی مورد شناخت و تحلیل و ارزیابی تحقیقی و دقیق قرار گیرد.</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام»

نام درس	الهیات تطبیقی (اسلام و یهود و مسیحیت)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	مقایسه و تطبیق میان کلام اسلامی و کلام یهودی و مسیحی
	<p>۱- آثار «فریتهوف شوان» (SCHUON)</p> <p>۲- برخورد اسلام و مسیحیت (مونتگمری وات - ترجمه عبدالرحیم گواهی)</p> <p>۳- فلسفه الفکر الدینی بین الاسلام و المسيحية (لویس غریه = گاردیه، ج. قنواتی - مترجمین به عربی، صبحی صالح و فرید جبر)</p> <p>۴- فلسفه علم کلام (ولفسن، ترجمه احمد آرام)</p> <p>۵- دلالة الحائرین (ابن میمون)</p> <p>۶- کتب مربوط به احتجاجات (مانند احتجاج طبرسی) و احادیث احتجاجیه</p> <p>۷- ضحی الاسلام ج ۱ (احمد امین)</p> <p>8- Islam and Christianity (SCHUON)</p> <p>9- Islam and Perennial Philosophy (SCHUON)</p> <p>10- Murata, Sachico: The Tao of Islam</p> <p>11- Hans Kung et al. Christianity and The World Religions</p> <p>12- Schuon: The Transcendent Unity of Religions</p>
سرفصل	<p>بررسی تطبیقی میان کلام اسلامی و کلام ادیان یهودی و مسیحی، خصوصاً در مباحث ذیل: عقل و ایمان - منابع و روش استنباط عقاید - خداشناسی - مسئله تثلیث و رابطه آن با توحید - آفرینش و خلق از عدم - نبوت و شریعت - بشارات مربوط به ظهور پیامبر اسلام در ادیان قبل - مسئله منجی جهانی - مسئله روح - معاد.</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش ادیان غیرابراهیمی

نام درس	ادیان هند (۱ و ۲)
تعداد واحد	۴
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	ندارد
هدف	شناخت ادیان هند، به ویژه از نظر اصول اعتقادی و نقد و بررسی آنها.
منابع	<p>- Coomeraswamy. A.:Hinduism and Buddhism</p> <p>- Rhadakrishnan: A Hindu Point of View</p> <p>- Rhadakrishnan: History of Indian Philosophy</p> <p>- A History of Indian Philosophy (Dasgupta) - 5 Vol.</p> <p>- Introduction to Indian Philosophy (DATTA)</p> <p>آئینهای هندو (ک. م. سن. ترجمه پاشائی) - ادیان و مکتبهای فلسفی هند (شایگان) - تاریخ فلسفه شرق و غرب (کریشنان - ترجمه یوسفیان) - سراکبر یا اپانیسادهای (ترجمه داراشکوه) - ادیان جهان باستان (اباذری و ... - بودا (پاشائی) - تاریخ آئین بودا (پاشائی) - مقالات مربوط به ادیان هندی از دائرة المعارفهای: دین (الیاذه) و دین و اخلاق (هیستینگز)</p>
سرفصل	<p>- تاریخچه پیدایش ادیان هند - تاریخ مهاجرت نژاد آریا به خاک هند - وداها - اوپانیسادهای - دین برهمنی - بازتابهای دین برهمنی - ماهیت ادیان هندی - پیدایش ادیان بودائی و جین (Jain) - فرقه‌های دین هند و ویشنائیسیم و شیوائیسیم</p> <p>نظام طبقاتی دین هندو - ادبیات مذهبی دین هندو و متون آن (رامایانا - گیتا و ...) - فرق منشعب از دین هندو (فرقه سیک و ...) تحولات دین هندو در عصر حاضر - تأثیر اسلام بر دین هندو - ادیان هندی در متون و منابع اسلامی - مباحث اعتقادی در ادیان هندی: خدا (برهمن) - کارما - تناسخ و معاد - نجات (موکشا) و راه آن - نظریه دارما (اخلاق و فضائل اخلاقی) آفرینش در دین هندو - مسأله شرور - مراسم و مناسک مذهبی دین هندو و مسأله پرسنش - بت و جایگاه آن در ادیان هندی</p> <p>مبانی فلسفی دین هندو: مکاتب شش گانه فلسفی دین هندو - فلسفه اپانیسادهای - رابطه خدا و خلق - مراتب عالم هستی - ماهیت جهان - غیریت تلبیسی - روح - علیت - شناخت - حکمت عملی دین هندو</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش ادیان غیرابراهیمی

نام درس	ادیان چین
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	
هدف	شناخت تحقیقی ادیان چین به ویژه از نظر اصول اعتقادی و نقد و بررسی آنها
منابع	<p>- Fung Yu - lan: A History of Chinese Philosophy (2 Vol.)</p> <p>- Creel: Chinese Thought</p> <p>- Creel: The Birth of China</p> <p>- «تاریخ فلسفه چین» و «دائو: راهی برای تفکر» (ترجمه و تحقیق پاشائی)</p> <p>تاریخ فلسفه شرق و غرب (کریشنان - ترجمه یوسفیان) - ادیان جهان باستان (اباذری و ...)</p> <p>عناوین مربوط به ادیان چین از دائرة المعارفهای: دین (الیاده) و دین و اخلاق (هیستینگز)</p>
سرفصل	<p>آئین کنفوسیوس - تائوئیسم: «وحدت وجود - دو نیروی فاعلی و انفعالی در همه اشیاء - مفهوم تائو (اراده و قانون حاکم بر عالم هستی) - راه نجات (بازگشت به طبیعت اصلی) - راه رسیدن به تائو - سابقه و تاریخچه تائوئیسم - قوانین و احکام مذهبی تائوئیسم» - بودیسم: «زندگانی بودا - چگونگی ظهور و رشد بودیسم - فرق بزرگ دین بودا (تراوادا و ماهایانا) - مکتب ذن - تحول پذیری در همه اشیاء - دیدگاه بودیسم درباره خدا - روح - نیروانا و راه تحقق آن - کار ما در اندیشه بودیسم - ماهیت و حقیقت جهان هستی</p>

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش ادیان غیرابراهیمی

نام درس	ادیان ایران باستان
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز هدف	شناخت تحقیقی ادیان ایران باستان به ویژه از نظر اصول اعتقادی و نقد و بررسی آنها
منابع	<p>Zoroastrian Studies/Jackson Manichean Studies/Jackson Zoroastrian Problems/Bailey Gathas of Zarathustra/Humbach Mithraic Religion/Cumont Mani and manichaeism/Widengren</p> <p>طلوع و غروب دین زردشتی، زهر، ترجمه تیمور قادری زروان، معمای زردشتی‌گری، زهر، ترجمه تیمور قادری ادیان آسیائی، مهرداد بهار مانی و دین او، سید حسن تقی‌زاده تاریخ کیش زرتشت، م. بويس ۲ مجلد دینهای ایران باستان، ینبرگ، ترجمه سیف‌الدین نجم‌آبادی بندھش، ترجمه مهرداد بهار گزیده‌های زادسپرم، ترجمه راشد محصل آئین گنوسی و مانوی (ویراسته الیاده - ترجمه اسماعیل پور)</p>
سرفصل	<p>دین بومی ایران قبل از مهاجرت آریائی‌ها به ایران. دین زردتشتی: الف) اصول عقاید زردتشتی (شریعت) به ترتیبی که در کتب مهم پهلوی مانند دینکرت و بندھشن و گزیده‌های زادسپرم مضبوط و مدون است. ب) الهیات عرفانی زردتشتی (طریقت) که بر اساس مدارک متفرق به زبانهای پهلوی و ارمنی و عربی و غیره می‌توان خطوط اصلی آن را</p>

سر فصل	<p>شناخت (طریقه‌های زروانی - مهری) (ج) حکمت نوری زردتشتی (حقیقت) چنانکه از قدیمی‌ترین قسمت‌های اوستا (گاهان و یسن هنت‌ها) و بر اساس مقایسه با مدارک و دانه هندی بدست می‌آید. دین مانوی (که به منزله شعبه‌ای از فرهنگ غنوصی معرفی و طرح می‌شود): فرهنگ غنوصی و رابطه آن با دین مانوی موضوعات: ذات و صفات و افعال خدا - مسأله وحدانیت - اهریمن و مسأله شرور - نبوت و شریعت - انسان‌شناسی و مباحث مربوط به تن و روان - معاد - احکام و حدود دین زردتشتی (پرستش و مناسک عبادی) - اخلاق زردتشتی (اندرزنامه‌های پهلوی) - تأثیر و تأثر متقابل بین ادیان ایران باستان و سایر ادیان و مکاتب - رابطه فلسفه یونانی و ادیان ایران باستان - تأثیر ادیان ایران باستان بر حکماء ایران و اسلام، به ویژه فلسفه اشراق</p>
--------	--

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش ادیان غیرابراهیمی

نام درس	الهیات تطبیقی (اسلام و ادیان غیرابراهیمی)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
پیش نیاز	<p>Izutsu: Sufism and Taoism آثار کوامر سوامی - شوآن و گنون Muratu - Sachico - Tao of Islam Nasr - Ideals and Realities of Islam Nasr: Knowledge and the Sacred</p>
هدف	تطبیق و مقایسه مباحث اعتقادی در ادیان هندوچین و ایران باستان با مبانی اعتقادی اسلام و نقد و بررسی آنها از نظر اصول اسلامی
منابع	در این درس، منابعی که در بخش مربوط به هر یک از ادیان هندوچین و ایران باستان آمده است همراه با منابع اسلامی (کتاب تفسیری، متون حدیثی، متون فلسفی و کلامی و عرفانی، به ویژه کتبی که در احتجاجات تألیف شده است و نیز احادیث احتجاجیه) باید مورد تطبیق و مقایسه قرار گیرد. همچنین: آثار کربن (مانند ارض ملکوت و فلسفه ایرانی) و آثار دارا شکوه (مانند مجمع البحرین) - ضحی الاسلام ج ۱ (احمد امین)
سرفصل	در این درس، عناوین اعتقادی که در سرفصل مربوط به هر یک از ادیان غیرابراهیمی آمده است (مانند ذات و صفات خدا، معاد، تناسخ، مسأله شرور و...) باید با عناوین مربوط به آنها در متون و منابع اسلامی، مقایسه و نقد و بررسی گردد.

برنامه تفصیلی و مشخصات کلی دروس دوره دکتری - رشته «کلام» - گرایش کلام تطبیقی (اسلام و سایر ادیان)

تعداد واحدها	اسامی دروس
۲	۱- الهیات تطبیقی ۱ (اسلام و ادیان ایران باستان)
۲	۲- الهیات تطبیقی ۲ (اسلام و ادیان هندوچین)
۲	۳- الهیات تطبیقی ۳ (اسلام و دین یهود)
۲	۴- الهیات تطبیقی ۴ (اسلام و مسیحیت قدیم و جدید)
۲	۵- الهیات تطبیقی ۵ (اسلام و ادیان خاور دور)
جمع واحدها = ۱۰	
	هدف دروس مقایسه و تطبیق مباحث اعتقادی ادیان مذکور با اعتقادات اسلامی و نقد و بررسی آن مباحث از نظر اصول اسلامی
	منابع در هر درس از این مجموعه، منابع مربوط به هر یک از ادیان یاد شده - که در گرایشهای یهود و مسیحیت و نیز ادیان غیرابراهیمی آمده است، همراه با منابع اسلامی (کتاب تفسیری، متون حدیثی، متون فلسفی و کلامی و عرفانی، به ویژه کتبی که در احتجاجات تألیف شده است و نیز احادیث احتجاجیه) باید مورد مطالعه و تطبیق دقیق و تحقیقی قرار گیرد. همچنین آثار فریتویف شوان (SCHUON) که در الهیات تطبیقی اسلام و سایر ادیان نگاشته شده است و نیز آثار هانری کرین و آثار داراشکوه باید مطمح نظر قرار گیرد.
	سرفصل در هر یک از دروس بالا، عناوین و موضوعات اعتقادی که در گرایشهای مربوط به یهود و مسیحیت و نیز ادیان غیر ابراهیمی آمده است، باید با موضوعات متناظر با آنها در اسلام، به طور تحقیقی و عمیق مقایسه و تطبیق شود و مورد ارزیابی و نقد و بررسی قرار گیرد.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

بسم الله

تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۵

شماره ۱۱۲/۲۶۶۲

دستورالعمل اجرایی موضوع کاهش سقف واحدهای درسی
دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد
مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۲

- ۱- گروه‌های برنامه ریزی موظفند حداکثر ظرف مدت ۶ ماه برنامه‌های مصوب مربوط به خود را بازنگری کرده و سقف واحدها را تا حد مجاز کاهش دهند.
- ۲- برنامه‌های اصلاح شده از تاریخ ابلاغ، برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می‌شوند لازم الاجرا است.
- ۳- دانشجویان شاغل به تحصیل می‌توانند بر اساس سقف تعیین شده در برنامه جدید، به تشخیص گروه آموزشی دو، سه یا چهار واحد ریاضی و با رعایت شرایط زیر فارغ التحصیل شوند:
 - ۳-۱: واحدهای درسی الزامی دوره را اعم از عمومی، پایه، اصلی و تخصصی تا سقف مجاز در برنامه جدید، گذرانده باشند.
 - ۳-۲: برای رشته‌هایی که هنوز برنامه جدید آنها ابلاغ نشده است، سقف واحدهای دوره کارشناسی برای رشته‌های فنی و مهندسی ۱۴ واحد و برای سایر رشته‌ها ۱۲۵ واحد و برای دوره کارشناسی ارشد ۲۲ واحد است.
 - ۳-۳: آن دسته از دانشجویانی که در جدول بند ۳-۱ قرار نمی‌گیرند یعنی تعداد واحدهای گذرانده شده آنها کمتر از حد مجاز است، می‌توانند از نیمسال تحصیلی بعد کمبود واحدهای درسی خود را تا سقف تعیین شده برابر برنامه جدید بگذرانند، در این صورت:
 - الف: کلیه واحدهای گذرانده شده قبلی دانشجوی، حتی اگر در برنامه جدید حذف شده باشد، پذیرفته می‌شود.
 - ب: در سبب‌های جدید با تعداد واحد کمتر یا بیشتر عرضه شده‌اند و دانشجویان در سبب‌ها قبلاً گذرانده است، بر اساس همان تعداد واحد گذرانده شده از وی پذیرفته می‌شود و نیازی به گذراندن واحدهای اضافی برای آن دروس را ندارد.
 - ج: گذراندن دروس سبب‌های از برنامه قدیم که در برنامه جدید حذف شده است، برای دانشجویانی که آن دروس را نگذرانده‌اند الزامی نیست.
 - د: برای فراغت از تحصیل در دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته و کارشناسی ارشد پیوسته گذراندن کلیه دروس عمومی (مصوب جلسه ۲۸۲ مورخ ۱۳۷۲/۶/۲۵ شورای عالی برنامه ریزی) الزامی است.

مصوب جلسه ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی، مورخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۲ در مورد دستورالعمل اجرایی کاهش سقف واحدهای درسی دوره‌های کاردانی، کارشناسی و کارشناسی ارشد صحیح است جهت اجرا ابلاغ شود.

دکتر سید محمد تقی چاشمی کلپایگانی
وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم وزارت فرهنگ و آموزش عالی و
معاونت محترم آموزشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و
رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمند است دستور فرمائید به واحدهای مجری اصلاح نماید.
سید محمد کاظم نائینی
د. ا. ی. عالی برنامه ریزی ۲۹۲

جمهوری اسلامی ایران
دانشگاه فرهنگستان آموزش عالی

بیت عالی

تاریخ: ۱۳۷۳/۱۱/۲۳

شماره: ۲۳/۲۶۴۹

پیوست:

حداقل و حداکثر واحدهای درسی در مقاطع مختلف آموزش عالی
(مصوبات جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ مورخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۵ و ۱۳۷۳/۱۱/۹)

شورای عالی برنامه ریزی

شورای عالی برنامه ریزی به پیشنهاد گروههای برنامه ریزی و براساس بازنگری روی برنامههای آموزشی، حذف، دروس ناموفق و واحدهای غیر ضرور و ادغام شاخهها در بعضی از رشتههای تحصیلی، حداقل و حداکثر واحدهای درسی مقاطع مختلف آموزش عالی را به شرح زیر تصویب کرد این مصوبات از تاریخ تصویب قابل اجرا است و به موجب آن مصوبات قبلی لغو میگردند.

۱- دورههای کارشناسی حداقل ۶۷ و حداکثر ۷۲ واحد
۲- دورههای کارشناسی حداقل ۱۳۰ واحد و حداکثر ۱۳۵ واحد (برای رشتههای مختلف فنی و مهندسی حداکثر ۱۴۰ واحد)

۳- دورههای کارشناسی ناپیوسته حداقل ۶۵ و حداکثر ۷۰ واحد

۴- دورههای کارشناسی ارشد ناپیوسته حداقل ۲۸ و حداکثر ۳۲ واحد (که از این تعداد ۴ تا ۱۰ واحد اختتامی به پایان نامه دارد).

۵- دورههای کارشناسی ارشد پیوسته حداقل ۱۷۲ و حداکثر ۱۸۲ واحد

۶- دورههای دکتری Ph. D. حداقل ۴۲ و حداکثر ۵۰ واحد (که از این تعداد ۱۶ تا ۳۰ واحد می تواند اختتامی به رساله داشته باشد).

در اینصورت:

الف: گروههای برنامه ریزی موظف اند کلیه برنامههای مصوب رشتههای مربوط به خود را بررسی کرده و با حذف واحدهای غیر ضرور، سقف واحدها را در مقاطع مختلف تحصیلی به سطح تعیین شده فوق کاهش دهند.

ب: این تقلیل واحدها و برنامههای جدید برای دانشجویان ورودی سالهای تحصیلی ۱۳۷۳-۷۴ و بعد از آن قابل اجرا است.

ج: دانشجویان ورودی قبل از ۱۳۷۳ نیز میتوانند وضعیت تحصیلی خود را با برنامه جدید تطبیق دهند، در اینصورت تطبیق واحدها و دروس با برنامههای جدید حسب مورد برعهده شورای آموزشی گروه یا کمیته تحمیلات تکمیلی مؤسسه ذیربط است.

رای صادره جلسات ۲۹۱ و ۲۹۲ شورای عالی برنامه ریزی در خصوص تقلیل واحدهای درسی در مقاطع مختلف تحصیلی صحیح است به برجاء اجرا گذارده شود.

دکتر سید محمد رضا هاشمی گلپایگانی

وزیر فرهنگ و آموزش عالی

رونوشت: معاونت محترم آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
معاونت محترم وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
و رئیس محترم دانشگاه آزاد اسلامی
خواهشمند است به واحدهای مجری ابلاغ فرمائید.

سید محمد کاظم نائینی

دبیر شورای عالی برنامه ریزی

۲۱۹